

Mustikkakesä 2024 näyttää lupaavalta, mutta riittääkö poimijoita?

31.5.2024

Helteinen toukokuu käynnisti Etelä-Pohjanmaalla mustikan kukinnan. Suotuisat lämmöt ovat edistäneet kasvustoja. Mustikan kukintoja on havaittu alkuun ilahduttavan runsaasti toukokuun jälkipuoliskolla ainakin Seinäjoen seudulla.

Paikalliset hallat voivat kuitenkin olla haitaksi kehittyvälle mustikkasadolle. Ilmatieteen laitoksen Pelmaan mittausasemalla havaittiin helluntain jälkeisinä öinä 4-5 miinusasteen maanpintaminimit. Ilmassa oli viileää noin yhden miinusasteen verran Pelmaalla Seinäjoen Ylistarossa. Jatkossa mustikan kannalta kovia helteitä ei saisi sattua kesän mittaan.

Mustikkasatoihin vaikuttavat useat tekijät

Vuoden eivät ole veljeksiä eivätkä kesäsäät. Kuivuus ja hallat siis laskevat mustikan satomääriä. Ilmastonmuutoksen myötä lumettomien pakkastalvien on arvioitu haittaavan mustikan kasvustoja.

Myös pölyttäjien määrät vaikuttavat eri kasvien satotasoihin. Jos kukinta-ajalle osuu kylmä jakso, se voi vähentää pölyttäjien lentämistä ja alentaa satomääriä. Hyönteiskannoissa on vuosittain myös suuria määrällisiä vaihteluita. Mustikan kukka houkuttelee monenlaisia hyönteisiä, mutta tärkeimpänä pölyttäjähyönteisenä pidetään kontukimalaista. Suomessa onkin tavattu yhteensä 38 eri kimalaislajia.

Avointa dataa voidaan hyödyntää myös mustikoihin liittyvässä tutkimuksessa

Useat tutkimuslaitokset ja virastot Suomessa sekä ulkomailla julkaisevat keräämiään aineistoja laajasti. Avoin data on digitaalisessa muodossa olevaa koneluettavaa tietoa, joka on lisensoitu avoimella lisenssillä. Näin ollen data on vapaasti käytettävissä lisenssin osoittamalla tavalla. Avoindata.fi-verkkopalvelusta löytyy esimerkiksi jo noin 2 100 avointa ja kaikkien hyödynnettävissä olevaa tietoaineistoa. Myös erilaisia rajapintoja on tarjolla.

Julkisten toimijoiden ohella avointa dataa voidaan kerätä kansalaisten avulla. Kansalaistiede tarkoittaa sitä, että vapaaehtoiset ihmiset tarkkailevat esimerkiksi luontoa tarkkojen ohjeiden mukaan, keräävät havaintonsa ylös ja ilmoittavat ne eteenpäin. Kansalaistieteen avulla saadaan vahvistettua yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja madallettua siiloja tutkimusprosessin aikana. Esimerkiksi kimalaiskantoja on seurattu Suomen ympäristökeskuksen PÖLYHYÖTY-hankkeessa aiemmin usean vuoden aikana.

Myös Seinäjoen ammattikorkeakoulu selvitti muutama vuosi sitten Ilmatieteen laitoksen avoimien sääaineistojen sekä Ruokaviraston ja edeltäjiensä avoimien mustikkasatotilastojen avulla säiden ja satojen välisiä riippuvuuksia.

Lumen paksuus ei selittänyt kauppaan tulleita marjamääriä missään tapauksessa, vaikkakin vähälumisten talvien on ennakoitu johtavan erityisesti mustikanversojen paleltumisiin ja sitä kautta mustikkamääriin alentavasti.

Mustikan kauppaan tulomäärille ei löytynyt selittäviä säätekijöitä valtakunnan tasolla. Sen sijaan Oulun alueella keskimääräistä lämpimämpi elokuu lisäsi mustikan kauppaan tulomääriä. Satokauden voidaan olettaa pidentyvän, eikä yöpakkasia vielä välttämättä ole.

Lapissa puolestaan lämmin toukokuu lisäsi mustikan kauppaan tulomääriä. Lämmin kevät on yleensä hallaton. Muilla alueilla ei riippuvuuksia havaittu. Tulokset pätevät tutkimuksen laskentaoletuksilla ja sovelletuilla avoimilla aineistoilla. Tulokset eivät ota huomioon aluetason sääpoikkeamia tai pölyttäjämääriä, ja laskelmat laadittiin ilman metsikkötunnuksia.

Hakkuumäärät keskusteluttavat

Kauppaan tuleviin marjamääriin vaikuttavat marjasadot ja kansalaisten poiminta-aktiivisuus. Satoihin taas vaikuttavat metsän puulajisuhteet, varjostus ja metsänhoito. Mustikka marjoo harvennetuissa kangasmaiden männiköissä ja kuusikoissa tuottaen satoa 10-25 kg/ha/v. Mustikka siis tarvitsee valoa marjoakseen.

Mustikka ei marjo hoitamattomissa ryteiköissä. Mikäli EU tai kansalaiset vaativat metsien hakkuumäärien alentamista, vaatisivat ne samalla hoitamattomia ryteikköjä ja pienempiä mustikkasatoja?

Saadaanko suopohjille uusia marjamaita?

Parhaillaan seurataan myös luonnon monimuotoisuutta ennallistetuilla ja metsitetyillä suopohjilla. Muun muassa Turvetuotantoalueiden palauttaminen suometsiksi (TUPSU) – kehittämishanke seuraa kasvillisuuden kehitystä käytöstä poistuneilla, metsitetyillä turvetuotantoalueilla. On mielenkiintoista nähdä, kehittyykö suonpohjille rehevämpiä mustikkatyypin vai karumpia puolukkatyypin marjamaita. Aika näyttää, saadaanko näiltä alueilta myös metsämarjoja jatkossa.

TUPSU-hanke on Euroopan unionin osarahoittama. Hankkeessa ovat toimijoina INAR, Ilmatieteen laitos, Helsingin ja Oulun yliopistot sekä SeAMK.

Ruokavirasto seuraa marjasatoja

Kokonaisuudessa pitää jatkossa huolella eritellä mustikan kasvipeitteisyys, mustikkasadon kokonaismäärät sekä talteen kerätyt marjamäärät. Lopulta metsämarjoista kerätään arviolta vain 5-10 prosenttia talteen. Viimeksi mainittu unohtuu helposti, kun metsää ei haluta nähdä puilta.

Vuonna 2022 mustikkaa tuli kauppaan 9,4 miljoonaa kiloa ja vuonna 2023 määrä oli 4,0 miljoonaa kiloa. Vuonna 2023 tuon mustikkasadon arvo oli 5,6 miljoonaa euroa. Kokonaisuutta ajatellen vuoden 2023 oikukkaat säät tekivät sen, että kauppaan tulleiden metsämarjojen arvo laski runsaalla 10 miljoonalla eurolla vuoteen 2022 verrattuna.

Ulkomaalaiset ovat poimineet metsämarjoistamme noin 90 % vuosina 2022-2023. Viime vuonna ulkomaisia poimijoita oli hyvin. Ala on kuitenkin kohdannut mm. Yleisradion taholta negatiivista uutisointia ulkomaisen työvoiman osittaisen huonon kohtelun osalta. Valtakunnan strategioissa onkin keskusteltu osittaisesta alan huonosta imagokuvasta yhtenä alan heikkoutena.

Parhaillaan kotimainen metsämarjasektori on kovan haasteen alla. Saadaanko kesällä 2024 metsämarjoja poimittua riittävästi Suomen metsistä kotimaan teollisuuden tarpeisiin? Ovatko ulkomaiset poimijat jatkossa marjayritysten työntekijöitä vai ovatko poimijat turistiviisumilla turisteja, jotka poimivat marjoja talkoilla jokaisenoikeuksien salliessa?

Joka tapauksessa toivotaan hyvää marjakesää 2024 ja riittävästi ulkolaisia poimijoita mustikan ja muidenkin metsämarjojen talteen saannin turvaamiseksi.

Mustikka kukki Seinäjoen Ylistarossa 25.5.2024. Harvennetut männiköt ovat oivia mustikkapaikkoja Joensuun metsäntutkijoiden mukaan (Kuva: Risto Lauhanen, 2024).

Risto Lauhanen
MMT

SeAMK

Seliina Päällysaho
FT
SeAMK

Kari Laasasenaho
FT
SeAMK

Lähteet

Miina, J., Turtiainen, M., Salo, K., Hotanen, J.-P. & Pukkala, T. 2015. Mustikka- ja puolukkasatojen mallitus ja huomioiminen metsien käsittelyssä. Teoksessa: K. Salo (toim.). Metsä: Monikäyttö ja ekosysteemipalvelut. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Luonnonvarakeskus (Luke), 143 – 145. [Viitattu 28.5.2024]. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-123-5